

Witte veren

Fred Hopman

Inleiding

Een bijna geheel witte Merelman had zo'n jaar of vijf een territorium bij mij in de buurt. Moest je dit beest nu een albino noemen of een leucistisch exemplaar? Het aantal Merels, Kauwen en Kraaien met witte veren lijkt toe te nemen (SOVON-nieuws 11(2): 18) en was een reden om in Ljmuiden eens wat intensiever naar de aanwezige zwartrokken te kijken. Tevens lijkt het nuttig een aantal begrippen wat te verduidelijken.

Begrippen

Pigmenten zijn organische kleurstoffen die aan diverse lichaamsdelen de karakteristieke kleur kunnen geven. De kleurstoffen zijn aanwezig als kleine korreltjes in een bijzonder vorm van cellen, de pigmentcellen of chromatoforen (Anonymus, 1968). Bij vogelveren zijn er twee pigmentkleuren: zwart (eumelanine) wat voor een aanzienlijk deel bij de schacht te vinden is en bruin (feomelanine) wat meer aan de rand zit. Beide pigmenten zijn gewoonlijk aanwezig, maar kunnen ook ontbreken bij een normaal gekleurde vogel.

Lipochroomkleuren zijn naast de pigmenten een andere component die de kleur van de veren bepalen. Als deze component afwezig is, is de grondkleur van bijvoorbeeld Merel, Kauw en Huismus wit. Van bijvoorbeeld Groenling is de grondkleur geel. Combinaties van grondkleuren kunnen ook voorkomen zoals bij de Putter en de Grote Bonte Specht (Otten, 1995).

Albinisme is een gestoorde pigmentvorming, een enzymdefect, waarbij er geen omzetting plaatsvindt van de stof tyrosine in melanine. Dit kan onder andere leiden tot een bleke huid, rode pupillen en soms tot lichtschuwheid. Albinisme kan totaal zijn (Albinismus totalis) of gedeeltelijk (Albinismus partialis). Bij gedeeltelijk of partieel albinisme zijn er gedeeltelijke gebieden aan romp en extremiteiten waar te nemen. (Coelho, 1993). Een ruimere definitie van albinisme bij vogels gaat uit van elk voorkomen van ongewoon lichtgekleurde veren in het kleed. Door zonlicht gebleekte veren vallen hier dus ook onder. In engere zin wordt er een erfelijke afwijking onder verstaan die tot uiting komt als "ongewoon wit" (Terluin, 1998).

Leucisme is een pigmentarmoede die zich van albinisme vooral onderscheidt door een afwijkende of verminderde kleuring van iris en vaat-

vlies van het oog en het ontbreken van de bindweefsellaag in het oog die licht terugkaatst (Coelho, 1993). Hongerstrepen zijn kleurafwijkingen aan de veren die ontstaan door voedselgebrek, vergiftigingen, extreme temperatuurwisselingen of door fysiologische stoornissen. De afwijkingen komen naar voren als banderingen over één of meer vleugel- en/of staartpennen en variëren van amper zichtbare bandjes tot volledig witte arm- en/of handpennen (Terluin, 1998).

Een vogel albino of leucist noemen doet het dier in het merendeel van de gevallen geen recht aangezien de pigmentatie voor het merendeel van het verenkleed in orde is en maar een uiterst beperkt aantal veren het moet stellen zonder pigment en lipochroomkleuren. De term bont kan bij kraaien tot verwarring leiden in verband met de "echte" Bonte Kraai. Persoonlijk lijkt de toevoeging "met witte veren" mij het meest passend voor deze exemplaren. Ik sluit hierbij aan bij Thijssen die in 1905 een onbekende lijster determineerde als "Zwarte lijster met witte veren" (Frieswijk, 1967). "Mijn" Merelman is dus een Merel met grotendeels witte veren.

Lies, bloody lies and statistics

Hoe kan je iets zinvol zeggen over het voorkomen van een afwijking aan een gewone vogelsoort? De meest zuivere meting leek me (in overleg met een leraar wiskunde) zoveel mogelijk steekproeven te nemen, deze getallen op een hoop te gooien en te kijken hoeveel witte veren er uit staken. Ik ben er van uitgegaan dat de trefkans op een Kauw met witte veren even groot is als de trefkans op een Kauw zonder afwijkend verenpak.

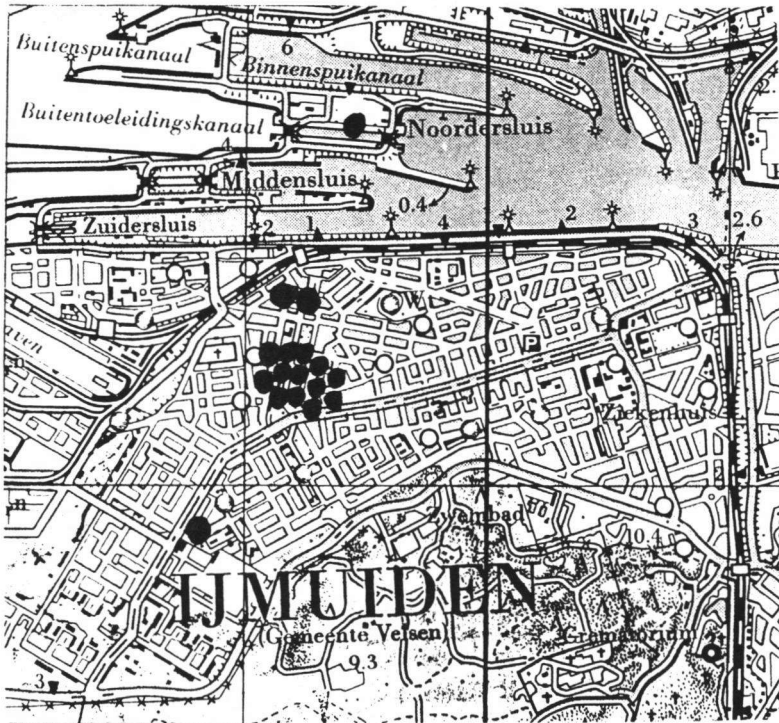
Kauwen met witte veren in IJmuiden

Nadeel van een hond hebben is dat je minder vaak in natuurgebieden komt, voordeel is dat je elke dag de nodige tijd buiten doorbrengt om het beest uit te laten en daarbij een variabel aantal stadsvogels ontmoet.

Van januari tot begin april 1999 heb ik tijdens 65 rondes alle Kauwen die zich in mijn blikveld waagden geteld en gecontroleerd op witte veren. Deze telrondes gingen kriskras door IJmuiden op verschillende tijdstippen en onder alle weertypes. In totaal werden 5223 Kauwen bekeken waarvan er 79 witte veren hadden. De exemplaren met witte veren werden beschreven, op kaart gezet en ingekleurd en zo mogelijk gefotografeerd.

Er werden 18 verschillende individuen geïdentificeerd. Enkele exemplaren waren behoorlijk plaatstrouw en werden diverse malen op dezelfde locatie aangetroffen. Koploper was ongetwijfeld "Pieter" die zo genoemd

is, omdat dit dier diverse malen rond het Pieter Vermeulen Museum te vinden was. Dit exemplaar werd 17 maal waargenomen (figuur 1). Pieter was een exemplaar waarvan beide vleugels grotendeels uit witte veren bestonden. Bij de staartpenen zaten links van het midden ook nog enkele witte veren. In vlucht leek Pieter zwaar in de rui omdat het wit wegviel in de lucht. De vliegprestaties deden niet onder voor die van andere exemplaren. Een ander opmerkelijk exemplaar was "Ken" die zich enkele keren op dezelfde plek op de Kennemerlaan liet zien. Ken leek bijna gespikkeld grijs door de vele witte veertjes en was geringd. De Kauwen in IJmuiden lieten zich makkelijk benaderen en bekijken, waardoor vrij nauwkeurig aangetekend kon worden waar de witte veren zaten. Vermeldenswaardig was een juveniel (volledig beige) exemplaar dat bij Schoonenberg diverse malen werd waargenomen.

Figuur 1. De plaatsen waar Pieter werd waargenomen.

Merels en kraaien met witte veren

Merels en Zwarte Kraaien met witte veren bleken veel minder makkelijk te ontdekken dan Kauwen. Eén Zwarte Kraai met witte slagpennen werd enkele malen op het Sluiseiland waargenomen. Afgezien van mijn "eigen" Merelman ben ik tot nu toe slechts één exemplaar met een witte staartpen tegengekomen en enkele jaren geleden een vrouwtje met een deels witte kop en romp. Van Roelof Boddaert uit Zandvoort kreeg ik een foto van een exemplaar dat van kop tot halverwege de romp grotendeels wit was. Dit partieel albinisme schijnt bij Merels plotseling op te kunnen treden (Frieswijk, 1967). Een geringd, normaal gekleurd Merelwijfje werd na vier jaar teruggevangen en had toen een vrijwel geheel witte kop, flanken en rug. Tevens werd in dit artikel door een aantal vogelaars gespeurd naar Merels met afwijkende kleuren. In totaal werden er toen 44 exemplaren uit heel Nederland gemeld, meestal uit tuinen, parken en plantsoenen. Merels met witte veren lijken het in stedelijk gebied beter te doen dan in de vrije natuur. De toename van Zwarte Kraaien met witte veren in stedelijk gebied houdt waarschijnlijk verband met een gebrek aan goede voeding (Terluin, 1998).

Tot slot

Vogels met witte veren maken volgens de literatuur hooguit enkele procenten van de totale populatie uit. De situatie voor de getelde Kauwen in Ljmuiden is in de periode januari-april niet anders en bedraagt ongeveer 1,5%. Met dank aan Pieter Thomas, Roelof Boddaert en Joh. J Frieswijk voor het toesturen van foto's en informatie.

Literatuur

- Anonymus, 1968. Oosthoeks Encyclopedie deel II. Zesde uitgave. A. Oosthoeks uitgeversmaatschappij, Utrecht.
- Coêlho, 1993. Zakwoordenboek der Geneeskunde. Koninklijke PBNA Elsevier, Arnhem
- Frieswijk, J.J., 1967. Zwarte lijsters met witte veren. De Levende Natuur 70: 186-189.
- Otten, P., 1995. Genetisch bepaalde kleurafwijkingen bij vogels. Het Vogeljaar 43 (2): 61-65.
- Terluin, A.B., 1998. Witgeklepte Zwarte Kraaien *Corvus corone corone* kampen met een tekort aan goede voeding. Het Vogeljaar 46(3): 107-109.

Fred Hopman, Stephensonplein 7, 1972 RP Ljmuiden